Rapport 2026:12

Huvudmäns och rektorers arbete för att öka andelen behöriga lärare

En granskning av 30 huvudmän och skolenheter, med fokus på förskoleklass och grundskolans årskurs 1–6

Tematisk kvalitetsgranskning
Diarienummer: 2025:9350

Skolinspektionen

Tematisk kvalitetsgranskning

Varje år gör Skolinspektionen ett antal tematiska kvalitetsgranskningar inom viktiga områden. Då granskar vi verksamheters kvalitet inom ett avgränsat tema. Granskningen görs i förhållande till nationella mål och riktlinjer samt aktuell forskning. Skolinspektionens iakttagelser, analyser och bedömningar redovisas dels i form av enskilda beslut till de granskade verksamheterna, dels i denna övergripande rapport. De iakttagelser och slutsatser som presenteras i rapporten baseras på verksamheterna som har granskats, och avser inte att ge en nationell bild av förhållandena. Utgångspunkten är alla barns och elevers lika rätt till en god utbildning i en trygg miljö. Med hänsyn till granskningens kontext kan iakttagelserna användas som grund för analys och underlag för det lokala utvecklingsarbetet av landets samtliga skolor, verksamheter eller huvudmän.

Citera gärna Skolinspektionens rapporter, men kom ihåg att uppge källa: Skolinspektionen, rapportens namn och år.

Skolinspektionen, Tematisk kvalitetsgranskning 2026
Diarienummer: 2025:9350
ISBN 978-91-990735-7-6

Innehållsförteckning

Sammanfattning 5

Hos merparten av de granskade huvudmännen behöver lärarnas behörighet prioriteras tydligare 6

Behörighet saknas ofta i huvudmännens och rektorernas kartläggning av behovet av lärare 6

Möjligheten att öka behörigheten genom utbildning undersöks och används sällan strategiskt 6

Behörighet är inte alltid tydligt prioriterat av huvudmännen och rektorerna 6

Inledning 8

Därför har Skolinspektionen genomfört granskningen 8

Risk att behovet av behöriga lärare inte uppmärksammas av huvudmannen och rektorn 9

Legitimation riskerar att ses som tillräckligt 10

Om behörighet inte prioriteras tydligt finns en risk att möjligheter till behörighetsgrundande utbildning inte nyttjas 11

Syfte och frågeställningar 12

Avgränsningar 12

Granskningens genomförande 13

Det här visar granskningen 14

Merparten av huvudmännen och rektorerna i granskningen kan göra mer för att öka behörigheten utifrån identifierade behov 14

Arbetet för att kartlägga och analysera behovet av behöriga lärare 15

Kartläggningsarbetet omfattar sällan behovet av behöriga lärare och behörighetsgrundande utbildning 15

Behörighet prioriteras inte alltid i organiseringen av undervisningen 18

Hos åtta huvudmän omfattar kartläggningsarbetet både behov av behöriga lärare och behörighetsgrundande utbildning 19

Arbetet för att öka behörigheten genom behörighetsgrundande utbildning 20

Insatser för att öka behörigheten genomförs, men inte alltid av både huvudman och rektor 20

Hos några huvudmän finns ett visst arbete med information och stöd kopplat till behörighetsgrundande utbildning 22

Hos sju huvudmän finns ett aktivt och strategiskt arbete från insatser till uppföljning 24

Avslutande diskussion 26

Huvudmännen och rektorerna kartlägger behoven med fokus på legitimation, inte behörighet 26

Risken att legitimation ses som tillräckligt och att behörighet prioriteras ner är fortsatt aktuell 27

Behörighetsgrundande utbildning är sällan ett prioriterat alternativ 28
Om behörighetsgrundande utbildning ska kunna användas strategiskt behöver huvudmannen tydliggöra förutsättningarna 29

Referenser 30

Bilagor 31

Bilaga 1 Skolinspektionens kvalitetskriterier 32

Bilaga 2 Metod och urval 33

Bilaga 3 Granskade huvudmän och skolenheter 36

Bilaga 4 Aktuella bestämmelser 37

Bilaga 5 Referenspersoner 39

Sammanfattning

Sedan flera år tillbaka råder en stor brist på legitimerade och behöriga lärare och bristen förväntas kvarstå framöver. Samtidigt har läraren återkommande lyfts fram som den inom skolan viktigaste faktorn för elevers kunskapsutveckling. För att tillgodose alla elevers rätt till likvärdig utbildning av god kvalitet krävs ett aktivt arbete för att öka tillgången till legitimerade och behöriga lärare, där huvudmäns och rektorers arbete och insatser är av central betydelse.

Av skollagen framgår att endast den som har legitimation som lärare och är behörig för viss undervisning får bedriva undervisningen. Detta innebär att undervisningen, som huvudregel, ska bedrivas av legitimerade lärare som är behöriga för den skolform samt de årskurser och ämnen som de undervisar i. Under lång tid har det dock funnits en betydande lärarbrist som förväntas kvarstå framöver. För att säkra alla elevers rätt till en likvärdig utbildning av god kvalitet krävs ett strategiskt arbete från flera aktörer för att förbättra tillgången till legitimerade och behöriga lärare. Att huvudmän och rektorer arbetar aktivt för att tillgodose behovet av legitimerade lärare med korrekt behörighet inom huvudmannens organisation och på skolenhetsnivå är därmed av stor betydelse.

Utifrån tidigare granskningar har Skolinspektionen sett en risk för att huvudmän och rektorer inte återkommande följer upp och analyserar behovet av legitimerade och behöriga lärare. Skolinspektionen har också erfarit att legitimation ibland betraktas som tillräckligt, vilket kan leda till att skollagens krav på korrekt behörighet för undervisningen inte prioriteras. I den här granskningen har Skolinspektionen därför granskat huvudmäns och rektorers arbete för att öka andelen behöriga lärare genom behovskartläggning och behörighetsgrundande utbildning i förskoleklassen och grundskolans årskurs 1–6. Granskningen har omfattat både huvudmannens arbete och rektorns arbete vid en av huvudmannens skolenheter.

I denna rapport visar vi på utvecklingsområden i arbetet och ger exempel på arbete av hög kvalitet. Nedan redogör vi för granskningens viktigaste iakttagelser och slutsatser. Iakttagelserna och slutsatserna gäller de 30 huvudmän med tillhörande skolenheter som har ingått i granskningen och avser inte att ge en nationell bild av förhållandena.

Hos merparten av de granskade huvudmännen behöver lärarnas behörighet prioriteras tydligare

Sammantaget visar granskningen att det finns utvecklingsområden hos 24 av de 30 granskade huvudmännen inom de områden som granskningen har avsett. Utvecklingsområdena rör antingen huvudmannens arbete, rektorns arbete på skolenhetsnivå eller huvudmannens och rektorns arbete tillsammans.

Behörighet saknas ofta i huvudmännens och rektorernas kartläggning av behovet av lärare

Granskningen visar att huvudmännen och rektorerna i regel har rutiner och arbetssätt för att regelbundet kartlägga behovet av lärare, både inom huvudmannens organisation som helhet och på skolenhetsnivå. Det är dock vanligt att de granskade huvudmännen och rektorerna fokuserar på legitimation i sitt kartläggningsarbete, vilket innebär att kartläggningen inte ger djupare information om hur behovet av behöriga lärare ser ut i olika ämnen och årskurser. Hos flera huvudmän saknas det därmed en heltäckande bild av tillgången till behöriga lärare och var det finns behov av insatser för att öka behörigheten.

Möjligheten att öka behörigheten genom utbildning undersöks och används sällan strategiskt

Av granskningen framgår att få av de granskade huvudmännen och rektorerna arbetar aktivt och strategiskt med behörighetsgrundande utbildning för att öka behörigheten hos befintliga lärare. Eftersom huvudmännens och rektorernas kartläggande arbete i flera fall inte omfattar behörighet ger kartläggningen inte ett tillräckligt underlag för att identifiera möjligheter att öka behörigheten genom utbildning. Vidare är det få av huvudmännen och rektorerna som bedriver ett strukturerat arbete med att informera om möjligheter samt uppmuntra och stödja lärare att delta i behörighetsgrundande utbildning.

Behörighet är inte alltid tydligt prioriterat av huvudmännen och rektorerna

I likhet med tidigare granskningar har Skolinspektionen noterat att de granskade huvudmännen och rektorerna undersöker tillgången till legitimerade lärare, men att lärarnas behörighet för undervisningen inte prioriteras lika högt. Ett exempel på detta är att det i första hand är uppgifter om legitimation, men inte behörighet, som används i kartläggningsarbetet vilket ger en begränsad bild av behovet avseende lärarförsörjningen. I granskningen framkommer också att andra faktorer än lärarnas behörighet ibland prioriteras högre vid organiseringen av undervisningen. Det förekommer till exempel att erfarenhet används som motivering till att legitimerade lärare bedriver undervisning som de saknar behörighet för. På flera skolenheter i granskningen tillämpas också ett

klasslärarsystem, företrädesvis i årskurs 1–3, vilket innebär att eleverna får undervisning av en och samma lärare i flera ämnen även om läraren saknar behörighet för vissa av ämnena.

Inledning

Lärares utbildning och erfarenhet har stor betydelse för elevernas kunskapsresultat. Samtidigt råder sedan flera år tillbaka en stor brist på legitimerade och behöriga lärare och bristen förväntas kvarstå. Att säkra kompetensförsörjningen inom svensk skola är därmed en fortsatt viktig och avgörande fråga för att tillgodose alla elevers rätt till en likvärdig utbildning av god kvalitet. Detta kräver stora insatser från flera aktörer i samhället och frågan är också central för huvudmän och rektorer.

I den här granskningen har Skolinspektionen granskat 30 huvudmäns och rektorers arbete för att genom behovskartläggning och behörighetsgrundande utbildning öka andelen behöriga lärare. I rapporten sammanfattas granskningens iakttagelser och Skolinspektionens slutsatser.

Därför har Skolinspektionen genomfört granskningen

Av skollagens inledande bestämmelser framgår att alla elever, oavsett geografisk hemvist eller sociala och ekonomiska förhållanden, ska ha lika tillgång till utbildning. Utbildningen inom skolväsendet ska också vara likvärdig inom varje skolform, oavsett var i landet den anordnas.[1] När det gäller lärare är huvudregeln att endast den som har legitimation som lärare och är behörig för viss undervisning får bedriva undervisningen.[2]

I dagsläget finns det en stor brist på legitimerade och behöriga lärare. Enligt Skolverket var andelen lärare med legitimation och behörighet i minst ett ämne som de undervisar i 73 procent i grundskolan läsåret 2025/2026. I förskoleklassen där behörigheten avser hela skolformen var andelen behöriga lärare och förskollärare nästan 87 procent samma läsår.[3] Det innebär att många elever, framför allt i grundskolan men även i förskoleklassen, i dagsläget får undervisning av lärare som saknar behörighet för den undervisning de bedriver. Vidare visar den senaste lärarprognosen från Skolverket att det kommer att finnas en brist på cirka 10 600 behöriga förskollärare och lärare i skolväsendet år 2038, trots minskande barn- och elevkullar. Hur omfattande bristen förväntas bli varierar dock mellan skolformer, ämnen och mellan olika delar av landet.[4]

Samtidigt som det finns en stor konstaterad lärarbrist har läraren lyfts fram som den, inom skolan, enskilt viktigaste faktorn för elevers lärande.[5] Mot bakgrund av detta och de krav som skollagen ställer på utbildningen är det

[1] 1 kap. 8–9 §§ skollagen (2010:800).
[2] 2 kap. 13 och 17–18 §§ skollagen.
[3] Skolverket (2026) Pedagogisk personal i skola och vuxenutbildning läsåret 2025/26, dnr 2025:3987, sid. 15. Uppgifterna om andel lärare med legitimation och behörighet redovisas omräknat till heltidstjänster.
[4] Skolverket (2025) Lärarprognos 2024, Rapport 2025:2, sid 5.
[5] Håkansson och Sundberg (2020) Utmärkt undervisning – framgångsfaktorer i svensk och internationell belysning, sid. 182–201.

angeläget att ansträngningar görs för att säkerställa att undervisning bedrivs av legitimerade och behöriga lärare.

Risk att behovet av behöriga lärare inte uppmärksammas av huvudmannen och rektorn

Utifrån tidigare granskningar ser Skolinspektionen att det finns en risk att huvudmän och rektorer inte återkommande följer upp och analyserar hur behoven avseende lärarförsörjningen ser ut i verksamheten. I förlängningen kan detta resultera i att åtgärder för att förbättra tillgången till legitimerade och behöriga lärare uteblir.

År 2019 genomförde Skolinspektionen en tematisk kvalitetsgranskning av 27 kommunala huvudmäns arbete för att stärka lärarresurserna på skolor med utmaningar. I granskningen framkom att endast fem av huvudmännen systematiskt följde upp och analyserade tillgången till legitimerade, behöriga och erfarna lärare på skolenhetsnivå och i relation till elevernas behov och förutsättningar. I stället var det vanligt förekommande att huvudmännens uppföljning var översiktlig och begränsad till ett fåtal mått. Vidare var skolornas tillgång till och behov av utbildade och erfarna lärare sällan föremål för en strukturerad dialog mellan rektorn och huvudmannen. Det var också få av huvudmännen i granskningen som hade genomfört strategiska och långsiktiga insatser för att stärka lärarresurserna utifrån en analys av skolornas förutsättningar och identifierade behov.[6] Skolinspektionen noterade även att huvudmännen i vissa fall lade stora delar av ansvaret för att förbättra tillgången till utbildade och erfarna lärare på rektorerna, till exempel när det gällde att attrahera och behålla legitimerade lärare på skolenheterna.[7]

År 2022 genomförde Skolinspektionen en granskning av 30 huvudmäns och rektorers arbete för att öka andelen behöriga lärare i grundskolan. Granskningen fokuserade bland annat på huvudmännens och rektorernas arbete för att kartlägga behoven av legitimerade och behöriga lärare samt öka behörigheten bland befintliga lärare genom behörighetsgrundande utbildning. Genom urvalet av skolenheter inriktades granskningen också mot skolenheter som de senaste fem åren hade haft en lägre genomsnittlig andel legitimerade lärare än riket. Hos nästan hälften av de 30 huvudmän som ingick i granskningen bedömde Skolinspektionen att arbetet med att kartlägga och analysera behovet av behöriga lärare behövde utvecklas, antingen på huvudmannanivå, på skolenhetsnivå eller på båda nivåerna. Ett vanligt förekommande utvecklingsområde var att möjligheten att öka andelen behöriga lärare genom behörighetsgrundande utbildning inte inkluderades som ett perspektiv i det kartläggande arbetet. Hos 20 av de 30 granskade huvudmännen bedömde Skolinspektionen också att arbetet med

[6] Skolinspektionen (2020). Hur säkras lärarresurser till skolor med utmaningar?
[7] Skolinspektionen (2020), sid. 22.

att informera om samt uppmuntra och stödja lärare att delta i behörighetsgrundande behövde utvecklas.[8]

Legitimation riskerar att ses som tillräckligt

Betydelsen av lärares ämneskunskaper och formell lärarkompetens för elevers lärande och studieresultat har undersökts i såväl internationell som nationell forskning. I sammanställningar av internationell forskning har samspelet mellan flera dimensioner av lärares kompetens, som relationell kompetens, ledarkompetens och didaktisk kompetens, lyfts fram som en viktig faktor för elevers lärande medan vikten av ämneskunskaper som enskild påverkansfaktor har tonats ner.[9] I nationella studier har det samtidigt framkommit att lärares formella kompetens med avseende på lärarutbildning och ämnesspecifika specialiseringar är betydelsefull för elevers ämnesprestationer.[10] Till exempel har senare studier visat på positiva samband mellan lärares utbildning, ämnes- och årskursspecialisering och elevers resultat i matematik och svenska.[11]

Av skollagen framgår att endast den som har legitimation som lärare och är behörig för viss undervisning får bedriva undervisningen, med vissa undantag.[12] I den tidigare beskrivna granskningen från år 2022 noterade Skolinspektionen dock att huvudmännen och rektorerna inte alltid gjorde tydlig åtskillnad mellan om lärarna var legitimerade och om de också var behöriga för den undervisning som de bedrev. Det förekom till exempel att tillgången till behöriga lärare beskrevs som god med hänvisning till att samtliga lärare var legitimerade, samtidigt som lärare undervisade i ämnen som de inte var behöriga i. En annan iakttagelse från samma granskning var att undervisningen ibland organiserades utifrån andra principer än att lärarna skulle bedriva undervisning som motsvarade deras behörigheter. Det förekom till exempel att ett så kallat klasslärarsystem tillämpades på skolenheterna, företrädesvis i de lägre årskurserna, där en lärare undervisade eleverna i flera ämnen och var legitimerad och behörig i vissa av sina undervisningsämnen men inte alla. Ett argument som framfördes för att organisera undervisningen på detta sätt var att det skapar trygghet för eleverna att ha samma lärare i flera ämnen.[13]

---

[8] Skolinspektionen (2023) Huvudmäns och rektorers ansträngningar för att öka andelen behöriga lärare i grundskolan, dnr 2022:578, sid. 17–18 och 24.

[9] Håkansson och Sundberg (2020) Utmärkt undervisning – framgångsfaktorer i svensk och internationell belysning, sid. 169–170, 193-196 och 202–206.

[10] Håkansson och Sundberg (2020) Utmärkt undervisning – framgångsfaktorer i svensk och internationell belysning, sid. 169, M. Paloniemi Lindström (2025) Teachers' professional competence and working conditions in Swedish schools – relationships with student achievement, sid. 94.

[11] M. Paloniemi Lindström (2025) Teachers' professional competence and working conditions in Swedish schools – relationships with student achievement, sid. 64–67.

[12] 2 kap. 13 och 17–18 §§ skollagen.

[13] Skolinspektionen (2023) Huvudmäns och rektorers ansträngningar för att öka andelen behöriga lärare i grundskolan, dnr 2022:578, sid. 18–19.

Legitimerad och behörig lärare

En legitimerad lärare är en lärare som ansökt om och beviljats lärarlegitimation av Skolverket. En lärare är behörig att undervisa i de skolformer, ämnen och årskurser som anges i lärarens legitimation. När legitimerade lärare bedriver undervisning i ett ämne, en årskurs eller en skolform som de inte är behöriga för undervisar de som obehöriga.

Om behörighet inte prioriteras tydligt finns en risk att möjligheter till behörighetsgrundande utbildning inte nyttjas

Genom olika statliga satsningar finns det flera möjligheter för lärare som arbetar inom skolan att läsa behörighetsgrundande utbildning. Antingen för att bli legitimerade och behöriga eller för att bli behöriga att undervisa i fler ämnen. Några exempel är Kompletterande pedagogisk utbildning (KPU), Lärarlyftet,[14] Vidareutbildning av yrkesverksamma lärare utan behörighetsgivande examen (VAL)[15] och Kompletterande utbildning för personer med utländsk lärarutbildning (ULV)[16]. I Skolverkets senaste lärarprognos omnämns behörighetsgrundande utbildning som en viktig insats för att förbättra tillgången till legitimerade och behöriga lärare och motverka att lärarbristen blir mer omfattande än vad som prognostiserats.[17]

I granskningen från 2022 bedömde Skolinspektionen att det fanns utvecklingsområden hos 20 av de 30 granskade huvudmännen avseende arbetet för att öka andelen behöriga lärare genom behörighetsgrundande utbildning. Framför allt var det huvudmännens och rektorernas arbete med att informera om möjligheter samt uppmuntra och stödja lärare att delta i behörighetsgrundande utbildning som behövde utvecklas. Det förekom till exempel att information om möjligheterna att delta i behörighetsgrundande utbildning inte alltid nådde lärarna trots att huvudmännen och rektorerna uppgav att det fanns en sådan dialog. I granskningen framkom också att det, utan tydliga prioriteringar och stöd från huvudmannen, blev upp till varje rektor att på skolenhets- och individnivå driva arbetet med att informera, uppmuntra och stödja lärare att delta i behörighetsgrundande utbildning. I vissa fall bedrev rektorn ett sådant arbete, men det förekom också att rektorn inte på något sätt verkade för att lärare skulle delta i

[14] Förordning (2007:223) om uppdragsutbildning för fortbildning av lärare och förskollärare, Förordning (2023:144) om statsbidrag för fortbildning av lärare och förskollärare, Förordning (2011:326) om behörighet och legitimation för lärare och förskollärare.
[15] Förordning (2011:689) om vissa behörighetsgivande examina för legitimation som lärare och förskollärare och om högskoleutbildningar för vidareutbildning av lärare och pedagogisk personal inom förskolan som leder till en lärar- eller förskollärarexamen.
[16] Förordning (2008:1101) om högskoleutbildning som kompletterar avslutad utländsk utbildning
[17] Skolverket (2025) Lärarprognos 2024, Rapport 2025:2, sid. 14–16.

behörighetsgrundande utbildning trots att skolenheten hade få behöriga lärare.[18]

Gemensamt för de olika formerna av behörighetsgrundande utbildning är att lärarnas deltagande kan bli omfattande och utsträckas över lång tid om studierna ska kombineras med arbete. Exempelvis omfattar KPU upp till 90 högskolepoäng, vilket är tre års studier på halvfart. VAL respektive ULV kan uppgå till maximalt 120 högskolepoäng, vilket motsvarar två års heltidsstudier eller fyra års studier på halvfart. I en utvärdering av Lärarlyftet beskriver Skolverket att det finns faktorer som försvårar lärarnas deltagande i Lärarlyftet. Det handlar till exempel om svårigheter att hitta en optimal studietakt och att arbetsbelastningen ofta blir hög, även om läraren får nedsättning i tid för att kunna kombinera arbete med studier.[19] Förutsättningarna för deltagande har också problematiserats i en utvärdering av VAL, i vilken det framkom att studenternas erfarenheter av stöd från arbetsgivaren under studietiden varierade stort.[20]

Syfte och frågeställningar

Syftet har varit att granska huvudmäns och rektorers arbete för att fler elever ska få undervisning av legitimerade och behöriga förskollärare och lärare i förskoleklassen och grundskolans årskurs 1–6. Granskningen omfattar både huvudmannens arbete och rektorns arbete vid en av huvudmannens skolenheter och har utgått från nedanstående frågeställningar:

1. I vilken utsträckning bedriver huvudmannen och rektorn ett strategiskt arbete för att undersöka behov av behöriga förskollärare och lärare inom huvudmannens organisation och skolenhet?

2. I vilken utsträckning bedriver huvudmannen och rektorn ett aktivt och strategiskt arbete för att öka behörigheten bland befintliga förskollärare och lärare genom behörighetsgrundande utbildning?

Avgränsningar

Granskningen har avgränsats till att omfatta huvudmäns och rektorers arbete för att öka behörigheten bland förskollärare och lärare inom förskoleklassen och grundskolans årskurs 1–6 genom behovskartläggning och behörighetsgrundande utbildning. Hur rektorer organiserar undervisningen och hur de arbetar med tjänstefördelningen för att den undervisning som lärare bedriver ska motsvara deras behörigheter har inte ingått i granskningen.

---

[18] Skolinspektionen (2023) Huvudmäns och rektorers ansträngningar för att öka andelen behöriga lärare i grundskolan, dnr 2022:578, sid. 23–26.
[19] Skolverket (2020) Utvärdering av Lärarlyftet. Delstudie 2 – Incitament för deltagande. Rapport 2021.6, sid. 29–31.
[20] Universitetskanslersämbetet (2025) Utvärdering av VAL II – en lärarutbildningsinsats över lång tid, rapport 2025:9, sid. 43.

Granskningens genomförande

Granskningen har omfattat 30 huvudmän, varav 25 kommunala och 5 enskilda, och en utvald skolenhet hos respektive huvudman. Valet av skolenhet hos respektive huvudman har utgått från att skolenheten har elever i förskoleklass och årskurs 1–6.

Granskningen genomfördes under våren 2026 genom intervjuer och dokumentstudier. De dokument som begärdes in inför granskningen var dels en lärarförteckning över undervisande lärare på den utvalda skolenheten, dels eventuella upprättade dokument som behandlar huvudmannens och rektorns arbete för att öka andelen behöriga lärare.

För varje huvudman och skolenhet har följande intervjuer genomförts:

- en intervju med representanter för huvudmannen
- en intervju med rektorn för den utvalda skolenheten
- en gruppintervju med upp till sex lärare vid den utvalda skolenheten.

För de huvudmän som har flera skolenheter har även en intervju med ett urval av rektorer för skolenheter som omfattar förskoleklass och årskurserna 1–6 genomförts.[21] I gruppsammansättningen för lärarintervjun har en representation av lärare som undervisar i ämnen som de inte är behöriga i samt lärare som deltar eller har deltagit i behörighetsgrundande utbildning eftersträvats.

För varje huvudman har det fattats ett beslut där Skolinspektionens bedömning av huvudmannens och rektorns arbete i förhållande till granskningens frågeställningar och eventuella utvecklingsområden framgår. Bedömningarna har gjorts i relation till ett antal kvalitetskriterier för respektive frågeställning som Skolinspektionen har tagit fram för granskningen. Kriterierna för hög kvalitet redovisas i bilaga 1 till rapporten. För en utförligare beskrivning av metod och urvalsprinciper, se bilaga 2. En förteckning över de huvudmän och skolenheter som ingått i granskningen återfinns i bilaga 3.

[21] Denna intervju har genomförts för 25 av 30 huvudmän. I de fem fall som intervjun inte har genomförts har huvudmannen endast haft en skolenhet, alternativt så få skolenheter med elever i förskoleklass och årskurs 1–6 att det inte varit möjligt att göra ett urval till intervjun.

Det här visar granskningen

Här presenteras Skolinspektionens bedömningar och iakttagelser. Kapitlet inleds med den samlade bilden av huvudmännens och rektorernas arbete inom de granskade områdena. Därefter redovisas granskningens resultat och iakttagelser i två avsnitt, ett per frågeställning.

Merparten av huvudmännen och rektorerna i granskningen kan göra mer för att öka behörigheten utifrån identifierade behov

Sammantaget har Skolinspektionen bedömt att huvudmännens och rektorernas arbete för att fler elever ska få undervisning av behöriga förskollärare och lärare[22] behöver utvecklas hos 24 av de 30 huvudmän som ingått i granskningen.

Granskningen visar att huvudmännen och rektorerna i regel har arbetssätt för att kartlägga och analysera behovet av legitimerade lärare på såväl kort som lång sikt. Däremot är det ovanligt att behovet av behöriga lärare synliggörs i kartläggningen, till exempel genom att uppgifter om lärares behörigheter sammanställs och analyseras systematiskt. Därmed kan kartläggningen inte ge en djupare bild av behovet av behöriga lärare, till exempel om behörigheten är låg och behöver öka i vissa ämnen eller årskurser.

När huvudmännens och rektorernas kartläggning inte ger en djupare bild av behovet av behöriga lärare försämras förutsättningarna att identifiera behov av och genomföra behovsgrundade insatser för att öka behörigheten. Granskningen visar också att behörighetsgrundande utbildning för befintliga lärare sällan finns med som ett tydligt alternativ i huvudmännens och rektorernas arbete för att öka behörigheten.

De utvecklingsområden som Skolinspektionen har identifierat i granskningen handlar främst om att huvudmannen och rektorn, alternativt huvudmannen eller rektorn, behöver

- utveckla arbetet med att kartlägga behovet av lärare så att det även omfattar behörighet och behov av behörighetsgrundande utbildning,
- utveckla arbetet med att informera om möjligheter till samt uppmuntra och stödja lärare att delta i behörighetsgrundande utbildning.

[22] Med lärare avses fortsättningsvis förskollärare som undervisar i förskoleklass och lärare som undervisar i grundskolans årskurs 1–6, i enlighet med granskningens avgränsningar.

Arbetet för att kartlägga och analysera behovet av behöriga lärare

Granskningens första frågeställning handlar om i vilken utsträckning huvudmannen och rektorn bedriver ett strategiskt arbete för att undersöka behovet av behöriga lärare. Ett arbete av hög kvalitet inom frågeställningen kännetecknas av att:

- Huvudmannen och rektorn återkommande tar reda på och analyserar nuvarande och framtida behov av behöriga lärare, dels inom organisationen (huvudman), dels på skolenhetsnivå (huvudman och rektor). Det gäller såväl behov av behöriga lärare som behov av behörighetsgrundande utbildning för befintlig personal.
- Arbets- och ansvarsfördelningen mellan huvudmannen och rektorn i kartläggningsarbetet är tydlig. Arbetet sker i nära samverkan och dialog och de har en gemensam bild av hur situationen ser ut.

Inom frågeställningen har Skolinspektionen identifierat utvecklingsområden i arbetet hos 22 av de 30 granskade huvudmännen. I nästintill samtliga fall behöver huvudmannen, rektorn eller huvudmannen och rektorn tillsammans utveckla sitt kartläggande arbete så att behovet av behöriga lärare undersöks, liksom möjligheten att öka behörigheten genom behörighetsgrundande utbildning. Hos 8 av de 30 granskade huvudmännen har Skolinspektionen bedömt att arbetet motsvarar kriterierna för hög kvalitet och inte identifierat något utvecklingsområde.

Kartläggningsarbetet omfattar sällan behovet av behöriga lärare och behörighetsgrundande utbildning

Granskningen visar att huvudmännen och rektorerna i regel har arbetssätt för att regelbundet samla in, sammanställa och analysera information om tillgången till och behovet av legitimerade lärare. Trots detta omfattar kartläggningsarbetet i flera fall inte behörighet på ett sådant sätt att behovet av behöriga lärare utifrån skolform, årskurs och ämnen undersöks regelbundet. När kartläggningen inte ger en fördjupad bild av behovet av behöriga lärare är det också vanligt att möjligheten att öka behörigheten hos befintliga lärare genom behörighetsgrundande utbildning inte heller undersöks systematiskt.

Av granskningen framgår att huvudmännen använder olika typer av källor och underlag i kartläggningsarbetet och att dialog med rektorerna ofta är en central del i arbetet. Vanliga källor och underlag är exempelvis statistik från Skolverket, uppgifter om lärares legitimation och behörighet samlade i egna digitala system samt uppgifter om rekryteringsbehov och eventuell övertalighet på skolenheterna. Det är också vanligt att huvudmännen begär in underlag från rektorerna, till exempel rektorernas tjänstefördelningar för sina skolenheter, och att huvudmännen använder prognoser över elevantal och pensionsavgångar för att kartlägga behovet av lärare på längre sikt. När det gäller rektorns kartläggningsarbete visar granskningen

att det ofta är knutet till arbetet med att ta fram tjänstefördelningen för skolenheten, ett arbete som ofta påbörjas under vårterminen inför nästkommande läsår.

För en tredjedel av huvudmännen visar granskningen att antingen lärarnas behörighet, möjligheten att öka behörigheten genom behörighetsgrundande utbildning eller båda delarna saknas i såväl huvudmannens som rektorns kartläggningsarbete. Hos ytterligare drygt en tredjedel av de granskade huvudmännen saknas behörighet och möjligheten att öka behörigheten genom behörighetsgrundande utbildning i antingen huvudmannens eller rektorns kartläggningsarbete.

Av granskningen framgår att huvudmännens kartläggning i flera fall baseras på information om tillgången till legitimerade lärare, exempelvis Skolverkets statistik över andel lärare som är legitimerade och behöriga i minst ett ämne som de undervisar i. Statistiken kompletteras ibland med uppgifter som rör rekryteringsbehov, vilket kan vara information från rektorerna om vilka lärartjänster de behöver rekrytera till och vilka behörigheter det rör. I vissa fall används också underlag kopplat till omställningsarbete som visar var det finns en övertalighet i organisationen. Utifrån dessa underlag får huvudmännen en bild av andelen legitimerade lärare på olika skolenheter och i organisationen som helhet, var det finns lärare att tillgå och vilka lärartjänster det finns ett behov av utifrån rekrytering. Denna kartläggning ger dock inte huvudmannen en heltäckande bild av behovet av behöriga lärare, inom organisationen som helhet och på enskilda skolenheter.

När det gäller rektorns kartläggning på skolenhetsnivå visar granskningen att rektorn genom arbetet med tjänstefördelningen får en överblick av behovet av lärare på skolenheten. Det förekommer samtidigt att kartläggningen inte ger en heltäckande bild av behovet av behöriga lärare eller att det finns brister i rektorns underlag som resulterar i att den inte ger en rättvisande bild. Det kan till exempel handla om att rektorn framför allt fokuserar på att lärarna är legitimerade och inte att deras behörighet ska matcha den undervisning de bedriver. Det förekommer också att rektorn inte har haft tillgång till korrekt information om lärarnas behörighet, till exempel när det funnits inaktuella uppgifter i huvudmannens digitala system eller när lärarna själva har rapporterat in uppgifterna i systemen eller till rektorn. Ett annat exempel är att elever får undervisning i vissa ämnen på andra skolenheter, exempelvis i moderna språk och praktiskt-estetiska ämnen, men att rektorn inte har undersökt om lärarna som bedriver den undervisningen är behöriga.

Rekrytering och organisatoriska åtgärder är vanligare som insatser för att öka behörigheten än behörighetsgrundande utbildning

Av granskningen framgår att huvudmännen och rektorerna vidtar olika åtgärder för att öka behörigheten och nyttja befintliga behörigheter inom organisationen så väl som möjligt, för att fler elever ska få undervisning av

behöriga lärare. I flera fall framkommer att rekrytering, samarbete om lärartjänster mellan skolor och omfördelning av befintliga tjänster är åtgärder som huvudmännen och rektorerna arbetar med. Hos några huvudmän framkommer också att ett omställningsarbete pågår till följd av att antalet elever förväntas minska framöver, där behovet av lärare kartläggs som en del i arbetet med att hantera eventuell övertalighet inom organisationen. Det framkommer också att flera av huvudmännen har gjort riktade kartläggningar av behörigheten hos lärare som undervisar i förskoleklass som förberedelse inför införandet av den tioåriga grundskolan.

Möjligheten att nyttja behörighetsgrundande utbildning för att öka behörigheten hos befintliga lärare, till exempel hos legitimerade lärare som undervisar i ämnen de inte är behöriga i, har däremot sällan kartlagts av huvudmännen och rektorerna. I de flesta fall saknar huvudmännen och rektorerna ett fullständigt underlag för att identifiera sådana möjligheter i och med att lärarnas behörighet inte inkluderas i kartläggningsarbetet. Alternativt har huvudmännen och rektorerna en uppfattning om inom vilka ämnen som behörigheten är låg utan att ha undersökt behörighetsgrundande utbildning som ett alternativ för att öka behörigheten. När det gäller övergången till den tioåriga grundskolan och hur förändringen påverkar behovet av behöriga lärare inväntade huvudmännen vid tidpunkten för granskningens genomförande information om nya behörighetskrav.

Arbets- och ansvarsfördelningen i kartläggningsarbetet är otydlig hos en tredjedel av de granskade huvudmännen

Hos ungefär en tredjedel av de granskade huvudmännen visar granskningen att arbets- och ansvarsfördelningen i kartläggningsarbetet inte fullt ut är tydlig. Det förekommer till exempel att rektorerna inte får veta hur huvudmannen använder de underlag som rektorerna tar fram eller vad huvudmannens kartläggning visar. Detta medför att det inte finns en gemensam bild av arbets- och ansvarsfördelningen i sin helhet eller vilka behov av behöriga lärare som finns i organisationen.

Hos flertalet av de granskade huvudmännen finns det däremot en tydlighet i arbets- och ansvarsfördelningen mellan huvudmannen och rektorn när det gäller kartläggningsarbetet. Av granskningen framgår att rektorerna vanligtvis ansvarar för att kartlägga behovet av lärare på sin skolenhet och rapportera in vissa uppgifter till huvudmannen. I de fall där arbets- och ansvarsfördelningen är tydlig finns det en förutsägbarhet gällande vilka uppgifter som huvudmannen efterfrågar från rektorerna och när, samt vid vilka tillfällen frågor som rör kompetensförsörjning och behovet av lärare diskuteras. Det förekommer till exempel att det finns ett årshjul eller ett gemensamt möteskalendarium där det framgår vilka underlag som ska tas fram och när de ska behandlas. Utifrån de uppgifter och underlag som rektorerna inkommer med tar huvudmannen i flera fall fram övergripande sammanställningar som kan användas som utgångspunkt för dialogen med

rektorerna. Det framkommer också att dialogen mellan huvudman och rektor bidrar till att skapa tydlighet i hur kartläggningsarbetet går till och en gemensam bild av behovet av lärare. Gemensamma rektorsmöten, enskilda möten mellan rektor och rektorns närmaste chef och i förekommande fall med funktioner som ansvarar för personal- och utvecklingsfrågor är exempel på sådana tillfällen för dialog.

Även i de fall som arbets- och ansvarsfördelningen mellan huvudmannen och rektorn är otydlig i kartläggningsarbetet är det vanligt att rektorerna ansvarar för att kartlägga behovet av lärare på sin skolenhet och sammanställa underlag till huvudmannen. Formerna för samverkan och dialog mellan huvudman och rektor är däremot inte lika omfattande och synliggjorda som när arbets- och ansvarsfördelningen är tydlig.

Behörighet prioriteras inte alltid i organiseringen av undervisningen

En iakttagelse som Skolinspektionen har gjort i samband med granskningen är att andra faktorer än lärarnas behörighet ibland prioriteras högre vid organiseringen av undervisningen. Ett exempel på detta är att flera skolenheter i granskningen tillämpar ett klasslärarsystem som innebär att eleverna får undervisning av en och samma lärare i flertalet av ämnena, även om läraren inte är behörig i alla ämnen som hen undervisar i. Klasslärarsystemet tillämpas företrädesvis i årskurs 1–3 men förekommer även i årskurs 4–6. Valet att organisera undervisningen på detta sätt motiveras av rektorerna ofta med att det är gynnsamt för elevernas trygghet att inte möta flera olika lärare. På några av skolenheterna där klasslärarsystem tillämpas visar granskningen samtidigt att rektorns kartläggning av skolenhetens behov av lärare inte omfattar behörighet eller behörighetsgrundande utbildning. Från huvudmännens sida framkommer att huvudmannen ofta har vetskap om att klasslärarsystem tillämpas, men det varierar om det finns en dialog med rektorerna om hur klasslärarsystem förhåller sig till kravet på att undervisningen ska bedrivas av legitimerade och behöriga lärare. I några fall uppger representanter för huvudmän att de har inlett en dialog med rektorerna som syftar till att behörighet ska ges större vikt i organiseringen av undervisningen.

Av uppgifter från de lärarförteckningar som Skolinspektionen har begärt in framgår att vid granskningens genomförande var drygt 90 procent av lärarna legitimerade på de skolenheter som valts ut att ingå i granskningen. Drygt 30 procent av de legitimerade lärarna bedrev dock undervisning som de inte var behöriga för. På några av skolenheterna i granskningen framkommer att lärarna som en del av arbetet med tjänstefördelningen har fått inkomma med önskemål om vilka ämnen och årskurser de vill undervisa i, och att önskemålen inte alltid överensstämmer med deras behörigheter. I vissa fall beskriver rektorer att korrekt behörighet väger tyngre än önskemål om det finns lärare med rätt behörighet på skolenheten. Men det förekommer också att rektorer hänvisar till lärares erfarenhet eller lärarnas bedömning av att de klarar av undervisningen som

motivering till att lärare undervisar som obehöriga. Ett exempel är att rektorn beskriver att lärarna upplever att innehållet i ett ämne inte är så utmanande i årskurs 1–3 och att de därför klarar att undervisa i det utan att vara behöriga. En annan motivering är att det inte rör sig om så mycket undervisningstid för eleverna och att det därför kan fungera att en legitimerad lärare undervisar som obehörig i ämnet.

Hos åtta huvudmän omfattar kartläggningsarbetet både behov av behöriga lärare och behörighetsgrundande utbildning

För åtta huvudmän visar granskningen att behovet av behöriga lärare synliggörs i både huvudmannens och rektorns kartläggning. I kartläggningsarbetet beaktas också möjligheten att möta de behov som framkommer genom behörighetsgrundande utbildning. Bland dessa åtta huvudmän finns såväl små enskilda huvudmän med endast en skolenhet som större och mindre kommunala huvudmän.

Som grund för huvudmännens och rektorernas kartläggningsarbete används i stor utsträckning samma källor och underlag som hos andra huvudmän i granskningen. Till exempel använder några av huvudmännen Skolverkets statistik för att skapa en översiktlig bild av tillgången till legitimerade lärare i organisationen, och rektorns arbete med tjänstefördelningen är en framträdande del i kartläggningsarbetet. Det framkommer samtidigt att uppgifter om lärarnas behörighet och vilka behörigheter som saknas synliggörs i kartläggningen. Ett exempel är att rektorn på en av de granskade skolenheterna två gånger per år ser över och uppdaterar en sammanställning över undervisande lärare på skolenheten där lärarnas behörigheter framgår i förhållande till vilka ämnen och årskurser de undervisar i. Sammanställningen används sedan som underlag för dialog mellan huvudman och rektor om behovet av behöriga lärare. Ett annat exempel är att huvudmannen sammanställer information om lärarnas legitimationer och behörigheter för att skapa en överblick av hur tillgången till behöriga lärare ser ut, i organisationen som helhet och på skolenhetsnivå. Den bild som kartläggningen ger fördjupas också genom dialog mellan huvudman och rektor, till exempel vilka behov och utmaningar kopplat till behörighet som huvudmannen respektive rektorn ser.

I kartläggningsarbetet används också underlag som gör det möjligt att bedöma behovet av behöriga lärare på längre sikt, som prognoser över elevantal och pensionsavgångar. Utifrån vad kartläggningen visar övervägs också behörighetsgrundande utbildning som en möjlighet att öka behörigheten utifrån identifierade behov.

Av granskningen framgår vidare att frågor som rör behörighet återkommande är aktuella på såväl huvudmannanivå som skolenhetsnivå hos de åtta huvudmännen. Det kan till exempel handla om att rektorn i samband med medarbetarsamtal får information som kan påverka tillgången till behöriga lärare på skolenheten, eller att behovet av behöriga

lärare regelbundet är en del av dialogen mellan rektor och huvudman. I några fall framkommer också att det finns ett pågående samtal om behörighet bland lärarna på skolenheten, där lärarna har kännedom om varandras behörigheter och i vilka ämnen eller årskurser som det saknas behöriga lärare. Det framkommer också att behörighet betraktas som en viktig utgångpunkt i organiseringen av undervisningen, vilket gör att behörighet prioriteras i både huvudmannens och rektorns arbete.

Arbetet för att öka behörigheten genom behörighetsgrundande utbildning

Granskningens andra frågeställning handlar om i vilken utsträckning huvudmannen och rektorn bedriver ett aktivt och strategiskt arbete för att öka behörigheten bland befintliga lärare genom behörighetsgrundande utbildning. Ett arbete av hög kvalitet inom frågeställningen kännetecknas av att huvudmannen och rektorn:

- Genomför insatser utifrån identifierade behov för att öka behörigheten hos befintliga lärare.
- Informerar om möjligheter samt uppmuntrar och stödjer lärare att delta i behörighetsgrundande utbildning.
- Planerar och följer upp lärares deltagande i behörighetsgrundande utbildning.

Inom frågeställningen har Skolinspektionen identifierat utvecklingsområden i arbetet hos 23 av de 30 granskade huvudmännen. De utvecklingsområden som har identifierats handlar om att huvudmannen, rektorn eller både huvudmannen och rektorn i större utsträckning behöver informera om möjligheter samt uppmuntra och stödja lärare att delta i behörighetsgrundande utbildning.

För 9 av de 23 huvudmännen visar granskningen att huvudmannens och rektorns arbete för att öka behörigheten hos befintliga lärare genom behörighetsgrundande utbildning är mycket begränsat. Detta då få eller inga insatser för att öka behörigheten hos befintliga lärare har genomförts. Därtill saknas det till stor del ett aktivt arbete med information, uppmuntran och stöd för att lärare ska delta i behörighetsgrundande utbildning hos dessa huvudmän.

Hos 7 av de granskade huvudmännen har Skolinspektionen bedömt att arbetet motsvarar kriterierna för hög kvalitet och inte identifierat något utvecklingsområde.

Insatser för att öka behörigheten genomförs, men inte alltid av både huvudman och rektor

Av granskningen framgår att det hos majoriteten av de granskade huvudmännen finns exempel på insatser för att öka behörigheten hos befintliga lärare utifrån identifierade behov. Det varierar dock om både

huvudmannen och rektorn har genomfört insatser utifrån de behov som identifierats på huvudmannanivå respektive skolenhetsnivå, eller om det endast är huvudmannen eller rektorn som genomfört sådana insatser.

Hos några huvudmän har få eller inga insatser genomförts

För ungefär en tredjedel av huvudmännen visar granskningen att huvudmannen och rektorn har genomfört få eller inga insatser för att öka behörigheten hos befintliga lärare utifrån identifierade behov. Det förekommer att huvudmännen har genomfört satsningar gentemot andra skolformer eller erbjuder kompetensutvecklingsinsatser som inte är behörighetsgrundande utbildning. Vidare framkommer att det hos de aktuella huvudmännen och rektorerna finns en öppenhet för att lärare deltar i behörighetsgrundande utbildning på eget initiativ, även om det inte finns någon tydlig prioritering av sådan utbildning från huvudmannens och rektorns sida.

I granskningen framkommer att det finns olika anledningar till att behörighetsgrundande utbildning inte har använts som ett alternativ för att öka behörigheten. En anledning är att behovet av behöriga lärare inte kartläggs och synliggörs, vilket påverkar huvudmännens och rektorernas möjligheter att uppmärksamma var behörigheten är låg och var det kan finnas behov av riktade insatser. I ett par fall ger kartläggningen en överblick av behovet av behöriga lärare, men alternativet att tillgodose behovet genom utbildning analyseras inte vidare. I stället är rekrytering samt omorganisering och samarbete kring lärartjänster de åtgärder som huvudmännen och rektorerna i första hand fokuserar på för att öka behörigheten. I ett fall beskriver representanter för en huvudman att det inte varit möjligt att prioritera behörighetsgrundande utbildning eftersom det innebär att lärare behöver vara lediga för studier, samtidigt som det i huvudmannens verksamhet finns ett betydande rekryteringsbehov för att kunna bemanna undervisningen fullt ut. Huvudmannen har däremot undersökt möjligheterna att i samarbete med lärosäten förlägga delar av behörighetsgrundande utbildning lokalt för att förbättra förutsättningarna för lärare att delta.

Ibland har insatser genomförts av huvudmannen men inte av rektorn

För åtta huvudmän visar granskningen att insatser för att öka behörigheten hos befintliga lärare har genomförts av antingen huvudmannen eller rektorn. Det förekommer till exempel att rektorn utifrån sin kartläggning har identifierat ämnen där behörigheten är låg eller saknas och tagit initiativ till behörighetsgrundande utbildning för lärare, medan huvudmannen utifrån sin kartläggning inte har tagit initiativ till några insatser. Det är dock något mer vanligt att huvudmannen har genomfört insatser utifrån en övergripande bild av i vilka ämnen som det finns behov av att stärka behörigheten och att insatser av rektorn saknas på skolenhetsnivå. Detta trots att det framgår av rektorns kartläggning att det finns ämnen där lärare under flera år har bedrivit undervisning som de

saknar behörighet för. På ett par av dessa skolenheter är rektorn relativt nytillträdd, vilket kan vara en bidragande orsak till att insatser ännu inte har genomförts. I andra fall framkommer att rektorn framför allt arbetar med andra insatser för att öka behörigheten, exempelvis rekrytering. Det förekommer också att satsningar på utbildningar som inte är behörighetsgrundande har genomförts, till exempel utbildning för att kunna handleda lärarstudenter eller satsningar på kompetenshöjande insatser i vissa ämnen.

I några fall beskriver rektorer och representanter för de aktuella huvudmännen att de upplever att möjligheterna att rekrytera lärare har förbättrats de senaste åren. Det framkommer också att det hos flera huvudmän pågår ett omställningsarbete med anledning av att elevantalet minskar framöver, och att detta i vissa fall ses som en möjlighet att öka andelen behöriga lärare i organisationen eftersom legitimation och behörighet kommer att prioriteras om det uppstår en övertalighet.

I några fall har såväl huvudmannen som rektorn tagit initiativ till insatser

Hos sammanlagt sex huvudmän visar granskningen att insatser för att öka behörigheten hos befintliga lärare har genomförts av såväl huvudmannen som av rektorn. Till exempel framkommer att huvudmannen utifrån sin kartläggning av behovet av behöriga lärare har tagit initiativ till satsningar på behörighetsgrundande utbildning i vissa prioriterade ämnen. Förutom att fokusera på vissa ämnen förekommer också att huvudmannen har prioriterat att lärare på skolenheter där behörigheten är låg ska ges möjlighet att delta i utbildningen. Detta har till exempel varit fallet med satsningar på behörighetsgrundande utbildning i svenska som andraspråk. När det gäller rektorns arbete på skolenhetsnivå framkommer att rektorn utifrån identifierade behov har initierat samtal med lärare om intresse för att utöka sin behörighet i ämnen som det finns behov av på skolan. I några fall beskriver huvudmän och rektorer också att insatser som primärt riktas mot andra skolformer också har bidragit till att öka behörigheten i grundskolan. Ett återkommande exempel på detta är behörighetsgrundande utbildning för lärare i fritidshem som också gett behörighet att undervisa i ett ämne i grundskolan.

Hos några huvudmän finns ett visst arbete med information och stöd kopplat till behörighetsgrundande utbildning

Granskningen visar att ungefär en tredjedel av huvudmännen har gått ut med information till lärare om möjligheter att delta i behörighetsgrundande utbildning och vilket stöd som de kan få under studietiden. Detta gäller för insatser som huvudmannen har tagit initiativ till utifrån behov som har identifierats i huvudmannens kartläggning. Utöver detta är dock arbetet med att sprida information om möjligheten att delta i behörighetsgrundande utbildning och erbjuda lärarna stöd begränsat, framför allt på skolenhetsnivå men även på huvudmannanivå.

De huvudmän som genomfört insatser för att öka behörigheten hos befintliga lärare genom behörighetsgrundande utbildning har informerat om möjligheten att delta i utbildningen och förutsättningarna för lärarna att få stöd under utbildningstiden. Sådan information har till exempel förmedlats via huvudmannens intranät eller genom att huvudmannen tagit fram information för rektorerna att sprida till lärarna. Det förekommer också att huvudmän har anordnat informationstillfällen för lärare som är intresserade av att delta i behörighetsgrundande utbildning inom de ämnen och skolformer som huvudmannen prioriterar. Huvudmannens stöd för deltagande kan exempelvis bestå av att lärare har möjlighet att få ledigt för deltagande i obligatoriska moment på lärosätet, nedsättning i tjänst för studier och ersättning för kurslitteratur.

Av granskningen framgår vidare att några av huvudmännen har tagit fram riktlinjer för vilket stöd lärare kan få vid studier som utgår från skolenhetens behov eller lärares intresse. Huvudmännen uttrycker i flera fall att det ingår i rektorernas uppdrag att ta upp frågan om intresse för behörighetsgrundande utbildning med lärarna och avgöra vilket stöd som de kan ges vid studier. Samtidigt finns det sällan ett aktivt och systematiskt arbete med information, uppmuntran och stöd från rektorns sida när huvudmannen anger att det är en del av rektorns uppdrag. På skolenhetsnivå finns det exempel på att lärare har deltagit i behörighetsgrundande utbildning utifrån eget initiativ och att rektorn då har skapat förutsättningar för den enskilda lärarens deltagande. Däremot bedriver rektorn inget återkommande arbete med att informera om möjligheter att delta i behörighetsgrundande utbildning så att alla lärare på skolenheten kan ta del av informationen. Detta trots att det i några fall finns stöd som syftar till att frågor som rör kompetensutveckling och behörighet ska diskuteras systematiskt, till exempel specifika frågor som ska tas upp vid medarbetarsamtal. På flera av skolenheterna framkommer också att det är otydligt för lärarna hur förutsättningarna för att få stöd vid deltagande i behörighetsgrundande utbildning ser ut.

Hos flera huvudmän saknas ett aktivt arbete med information, stöd och uppmuntran på såväl huvudmanna- som skolenhetsnivå

För drygt en tredjedel av huvudmännen visar granskningen att varken huvudmannen eller rektor har ett uttalat arbete med att informera om möjligheter och uppmuntra lärare att delta i behörighetsgrundande utbildning. Det finns exempel på att huvudmännen har övergripande riktlinjer för vilket stöd lärare kan få vid studier, till exempel vilka villkor som gäller för nedsättning i tjänst. Representanter för flera av huvudmännen beskriver dock att det är rektorns ansvar att verka för att lärare deltar i behörighetsgrundande utbildning och att skapa förutsättningar för detta. Hos samma huvudmän framkommer samtidigt att rektorn sällan bedriver ett systematiskt arbete med att informera om möjligheter och uppmuntra lärare att delta i behörighetsgrundande utbildning på skolenhetsnivå. När lärare deltar i sådan utbildning är det i

stället vanligtvis utifrån lärarnas eget initiativ, och stödet utformas i dialog med rektorn. Vilket stöd och vilka förutsättningar som ges kan variera från fall till fall. Det förekommer också att rektorn inte aktivt uppmuntrar lärare att delta i behörighetsgrundande utbildning om rektorn bedömer att det inte finns ekonomiska förutsättningar att ge ersättning för kurslitteratur eller frigöra tid för studier.

Även om behörighetsgrundande utbildning inte alltid prioriteras sker planering och viss uppföljning av lärares deltagande

Granskningen visar att även om huvudmännen och rektorerna i flera fall inte arbetar aktivt och systematiskt för att öka behörigheten genom behörighetsgrundande utbildning så finns det ett arbete med att planera för och följa upp lärares deltagande i sådan utbildning. För de insatser som huvudmannen har tagit initiativ till förekommer att huvudmannen utifrån underlag från rektorerna prioriterar vilka lärare som ska delta i utbildningen. Huvudmannens uppföljning av deltagande i behörighetsgrundande utbildning är i flera fall kopplade till statsbidrag för exempelvis Lärarlyftet, men det förekommer också att uppföljning sker i syfte att utvärdera övergripande satsningar. När det gäller arbetet på skolenhetsnivå framkommer att rektorn ofta skapar förutsättningar för lärare som på eget initiativ vill delta i behörighetsgrundande utbildning, och att rektorn återkommande stämmer av med lärarna hur studierna fortlöper. Det är dock inte vanligt förekommande i granskningen att huvudmannen och rektorn följer upp om lärarna har utökat sin behörighet efter utbildningen genom att ansöka om en utökning av legitimationen hos Skolverket.

Hos sju huvudmän finns ett aktivt och strategiskt arbete från insatser till uppföljning

Hos sju av de granskade huvudmännen arbetar både huvudmannen och rektorn systematiskt med insatser samt information och stöd för att uppmuntra lärare att utöka sin behörighet genom behörighetsgrundande utbildning. Detta inkluderar också ett strukturerat arbete med att planera och följa upp lärarnas deltagande i sådan utbildning.

Av granskningen framgår att insatser dels har genomförts av huvudmannen utifrån en övergripande bild av behoven inom organisationen som helhet, dels av rektorn utifrån de behov som identifierats vid skolenheten. Exempel på insatser som huvudmännen har möjliggjort är arbetsintegrerad lärarutbildning för behörighet i matematik och riktade satsningar på behörighetsgrundande utbildning i svenska som andraspråk och praktisk-estetiska ämnen. På skolenhetsnivå har rektorn i kartläggningen uppmärksammat var det finns behov av att stärka behörigheten och därefter initierat samtal med lärare och uppmuntrat till deltagande i behörighetsgrundande utbildning. Detta har resulterat i att lärare har deltagit i behörighetsgrundande utbildning i exempelvis matematik,

naturorienterande ämnen, svenska som andraspråk och praktisk-estetiska ämnen.

Genomgående hos de sju huvudmännen finns ett strukturerat arbete, både hos huvudmännen och rektorerna, med att informera om möjligheter till samt uppmuntra och stödja lärare att delta i behörighetsgrundande utbildning. Huvudmannens del i arbetet har till exempel varit att ta fram information om de insatser som huvudmannen beslutat och om behörighetsgrundande utbildning i övrigt. Det förekommer att flera sätt att sprida informationen används, exempelvis via huvudmannens intranät eller genom att huvudmannen anordnar informationsträffar. Samtidigt framkommer att rektorn har en viktig roll och ofta ett uttalat ansvar att sprida informationen om möjligheter att delta i behörighetsgrundande utbildning till lärarna, vilket sker i olika sammanhang. Det kan till exempel vara vid återkommande möten på skolenheten och genom att behörighetsgrundande utbildning också tas upp vid medarbetarsamtal.

Hos samtliga sju huvudmän är förutsättningarna för det stöd som lärarna kan få vid studier tydliggjorda. Stödet till lärarna kan till exempel bestå av möjlighet att få nedsättning i tjänst och ledigt vid obligatoriska moment på lärosätet, ersättning för litteratur och att huvudmannen står för kostnaden att uppdatera lärarens legitimation när utbildningen är klar. Vad stödet består i och hur omfattande det är kan variera, till exempel beroende på om det är en satsning som huvudmannen tagit initiativ till, om studierna möter ett behov som finns på skolenheten eller om studierna endast sker utifrån lärarens önskemål. Huvudmannen har dock tydliggjort vilka förutsättningarna är för stöd vid deltagande i behörighetsgrundande utbildning så att de är kända hos rektorer och lärare. När lärare deltar i behörighetsgrundande utbildning anpassar rektorn också stödet utifrån respektive lärares behov och förutsättningar, och deltagandet i utbildningen planeras i samråd mellan rektorn och läraren. Planen stäms av under utbildningens gång och vid behov revideras förutsättningarna, till exempel om lärarens ledighet för studier behöver justeras på något sätt. I vissa fall inkluderar rutinerna för planering och uppföljning att en överenskommelse om deltagande i utbildningen ska dokumenteras i lärarens individuella kompetensutvecklingsplan, och att examensbevis eller uppdaterad lärarlegitimation ska uppvisas när studierna är avslutade.

Avslutande diskussion

I tidigare granskningar har Skolinspektionen påtalat vikten av att huvudmän och rektorer följer upp och analyserar behovet av lärare sett till såväl legitimation som behörighet. Om det endast är tillgången till legitimerade lärare som följs upp finns en överhängande risk att huvudmän och rektorer inte uppmärksammar vilka behov som finns av att öka behörigheten inom olika skolformer, ämnen och årskurser. Skolinspektionen har tidigare också uppmärksammat att legitimation tenderar att betraktas som tillräckligt, på ett sätt som riskerar att leda till att elever får en betydande del av sin undervisning av lärare som är legitimerade men saknar rätt behörighet. Detta kan i förlängningen leda till att huvudmän och rektorer i sitt arbete bortser från kravet att undervisningen som huvudregel ska bedrivas av legitimerade och behöriga lärare.

Utifrån denna granskning ser Skolinspektionen att de huvudmän och rektorer som vi bedömt ofta prioriterar att undervisningen ska bedrivas av legitimerade lärare. Lärarnas behörighet för den undervisning de bedriver framstår däremot inte som lika prioriterad, liksom arbetet för att stärka behörigheten hos befintliga lärare genom behörighetsgrundande utbildning.

I följande avsnitt diskuteras granskningens viktigaste iakttagelser och slutsatser. Diskussionen utgår från granskningens riskbild och resultaten för de 30 huvudmän och skolenheter som ingått i granskningen, och avser därmed inte att ge en nationellt representativ bild. Skolinspektionen ser samtidigt att flera iakttagelser och mönster som beskrivs i detta avsnitt har förekommit i myndighetens tillsyn och kvalitetsgranskning över tid, och att det därför finns skäl att särskilt uppmärksamma dessa.

Huvudmännen och rektorerna kartlägger behoven med fokus på legitimation, inte behörighet

Av skollagen framgår att undervisningen som huvudregel ska bedrivas av legitimerade och behöriga lärare. Under lång tid har det dock funnits en omfattande lärarbrist, och trots att antalet elever förväntas minska bedömer Skolverket i sin senaste lärarprognos att bristen till stor del kommer att kvarstå. Samtidigt varierar det hur omfattande lärarbristen förväntas bli mellan skolformer, årskurser, ämnen och olika delar av landet. Eftersom denna variation finns är det av stor vikt att huvudmännen undersöker hur behovet av legitimerade och behöriga lärare ser ut i just deras organisation, för att kunna genomföra välgrundade insatser i syfte att öka behörigheten utifrån de lokala förutsättningarna. Detta är en del av huvudmannens ansvar för att se till att utbildningen genomförs i enlighet med skollagen och andra författningar och föreskrifter. Eftersom rektorn leder och samordnar det pedagogiska arbetet på skolenhetsnivå och beslutar om skolenhetens inre organisation är också rektorns arbete av

central betydelse för att eleverna ska få undervisning av legitimerade och behöriga lärare.

I tidigare granskningar har Skolinspektionen uppmärksammat att huvudmän förvisso undersöker behovet av lärare, men att detta ofta sker på en övergripande nivå. Det har till exempel visat sig att huvudmän framför allt följer upp andelen legitimerade lärare inom organisationen, men att uppföljningen ger en begränsad bild av behovet av behöriga lärare på skolenhetsnivå. Utifrån den nu genomförda granskningen ser Skolinspektionen återigen att huvudmännen och rektorerna i regel har arbetssätt och rutiner för att regelbundet kartlägga behovet av lärare men att behörighet inte alltid ingår i kartläggningsarbetet.

I granskningen framkommer också att ett underlag som flera huvudmän använder i sin behovskartläggning är Skolverkets statistik över andel lärare som är legitimerade och undervisar i minst ett ämne som de är behöriga i. Om kartläggningen inte fördjupas med ytterligare underlag får huvudmannen dock inte en heltäckande bild av behovet av behöriga lärare i förhållande till skollagens krav på behörighet för undervisningen. Detta eftersom statistiken inte säger något om i vilken utsträckning legitimerade lärare bedriver undervisning som de inte är behöriga för, och inte inkluderar legitimerade lärare som inte undervisar i något ämne som de är behöriga i. Utan en överblick över hur behovet av behöriga lärare ser ut får huvudmannen sämre förutsättningar att identifiera var behörigheten är låg och när det finns behov av insatser för att öka behörigheten, till exempel genom behörighetsgrundande utbildning. Ett ensidigt fokus på legitimation i huvudmännens och rektorernas kartläggningsarbete riskerar också i förlängningen leda till att elever över tid får en stor del av sin undervisning av lärare som förvisso är legitimerade men inte har korrekt behörighet för den undervisning de bedriver.

För att kartläggningsarbetet ska kunna ge en överblick av behovet av behöriga lärare behöver huvudmannen säkerställa att lärarnas behörighet återkommande inkluderas i kartläggningsarbetet på huvudmanna- och skolenhetsnivå. För att se till att huvudmannen får det underlag som krävs behöver huvudmannen också ta ansvar för kartläggningens innehåll och form, och inte enbart förlita sig på att rektorerna uppmärksammar och hanterar behovet av behöriga lärare på skolenhetsnivå.

Risken att legitimation ses som tillräckligt och att behörighet prioriteras ner är fortsatt aktuell

Utifrån tidigare granskningar har Skolinspektionen uppmärksammat att legitimation tenderar att betraktas som tillräckligt av huvudmän och rektorer, vilket riskerar leda till att insatser för att undervisningen ska bedrivas av lärare med rätt behörighet uteblir. Ett exempel på detta förhållningssätt är att huvudmän och rektorer beskriver att behörigheten i verksamheten är god med hänvisning till att andelen legitimerade lärare är hög.

Då denna granskning visar att huvudmännens och rektorernas kartläggningsarbete i flera fall fokuserar på tillgången till legitimerade lärare ser Skolinspektionen att risken för att legitimation betraktas som tillräckligt fortsatt är aktuell. Ytterligare en iakttagelse som Skolinspektionen har gjort tidigare och som har återkommit i denna granskning är att behörighet prioriteras ner till förmån för andra faktorer i organiseringen av undervisningen. Det framkommer till exempel att flera skolenheter i granskningen tillämpar klasslärarsystem, vilket återkommande motiveras med att tryggheten hos de yngre eleverna gynnas av att inte behöva möta flera olika lärare. Det förekommer också att rektorer motiverar att lärare undervisar i ämnen som de inte är behöriga i med hänvisning till att det rör sig om lite undervisningstid för eleverna eller att lärarna känner sig tillräckligt trygga med ämnesinnehållet trots att de inte är behöriga.

Även om skollagen medger vissa undantag från kravet på legitimation och behörighet vill Skolinspektionen understryka att huvudregeln är att undervisningen ska bedrivas av legitimerade och behöriga lärare. Om andra faktorer än behörighet regelmässigt prioriteras högre i organiseringen av undervisningen utan giltigt undantag så innebär det att skollagens grundläggande krav på legitimation och behörighet åsidosätts. För att motverka detta behöver även lärarnas behörighet för undervisningen prioriteras, och inte bara att lärarna är legitimerade. I de fall det finns målsättningar att organisera undervisningen på ett visst sätt, till exempel att elever i så stor utsträckning som möjligt får undervisning av ett fåtal lärare, behöver det också finnas ett aktivt arbete för att tillgodose skollagens krav på legitimation och behörighet. En möjlighet att åstadkomma detta är genom ett strategiskt arbete för att öka behörigheten, till exempel genom att befintliga lärare breddar sin behörighet genom utbildning.

Behörighetsgrundande utbildning är sällan ett prioriterat alternativ

Genom olika statliga satsningar finns det flera möjligheter för lärare som arbetar inom skolan att läsa behörighetsgrundande utbildning. I Skolverkets senaste lärarprognos framhålls också behörighetsgrundande utbildning som en viktig insats för att förbättra tillgången till legitimerade och behöriga lärare och motverka att lärarbristen blir mer omfattande än vad som prognostiserats.

Denna granskning visar dock att behörighetsgrundande utbildning sällan är en del av ett strategiskt arbete hos huvudmännen och rektorerna för att öka behörigheten utifrån identifierade behov. Det finns exempel där såväl huvudmannen som rektorn identifierar behov av ökad behörighet och arbetar strategiskt med information och stöd för att möjliggöra för och skapa intresse hos lärare att utöka sin behörighet. Men för majoriteten av huvudmännen visar granskningen att det inte är tydligt hur förutsättningarna för deltagande i behörighetsgrundande utbildning ser ut

och hur ansvaret för att informera om möjligheter och skapa förutsättningar för studier är fördelat mellan huvudman och rektor.

I granskningen har det också framkommit att det hos flera av huvudmännen pågår ett omställningsarbete med anledning av att antalet elever minskar framöver, vilket medför att antalet lärartjänster också behöver anpassas. Även om huvudmän och rektorer i vissa fall beskriver att omställningsarbetet kan bidra till att öka andelen behöriga lärare i organisationen när legitimation och behörighet prioriteras, innebär det också att dagens behörighetskrav kan behöva tillgodoses på ett färre antal tjänster. Detta i kombination med att huvudmännens behov av behöriga lärare i dagsläget inte är fullt ut täckta visar på vikten av ett aktivt och strategiskt arbete för att öka andelen behöriga lärare även framåt, där behörighetsgrundande utbildning kan vara ett alternativ.

Om behörighetsgrundande utbildning ska kunna användas strategiskt behöver huvudmannen tydliggöra förutsättningarna

För att behörighetsgrundande utbildning ska kunna bidra till att fler elever får undervisning av behöriga lärare vill Skolinspektionen framhålla vikten av att huvudmannen tydliggör förutsättningarna för arbetet, från kartläggning av behov till information, stöd och uppföljning. Utan tydliga prioriteringar och stöd från huvudmannen blir det upp till varje rektor att på skolenhets- och individnivå driva arbetet med att informera, uppmuntra och stödja lärare att delta i sådan utbildning. Att öka behörigheten genom behörighetsgrundande utbildning förutsätter också långsiktighet i huvudmännens och rektorernas arbete, både när det gäller kartläggning för att identifiera möjligheter att öka behörigheten och att skapa förutsättningar för lärare att delta i utbildning. En anledning till detta är att deltagande i behörighetsgrundande utbildning kan utsträckas över lång tid, särskilt om studierna ska kombineras med arbete. En annan utmaning är att bristen på legitimerade och behöriga lärare kan begränsa möjligheterna att frigöra lärare från undervisning så att de får tid att delta i behörighetsgrundande utbildning.

Även om det finns undantag visar granskningen att när huvudmannen inte har ett uttalat arbete med insatser, information och stöd kopplat till behörighetsgrundande utbildning så är rektorns arbete på skolenhetsnivå ofta också begränsat. Detta kan leda till att möjligheter att öka andelen behöriga lärare i huvudmannens organisation och på skolenhetsnivå inte tillvaratas i den utsträckning som vore möjlig. Möjligheterna för varje rektor att skapa förutsättningar för lärares deltagande, till exempel att frigöra tid för studier, sätta in vikarier och ge andra former av stöd, kan också vara begränsade och variera mellan olika skolenheter. Genom tydliga prioriteringar och stöd till rektorerna kan huvudmannen se till att möjligheten öka behörigheten genom behörighetsgrundande utbildning används strategiskt och likvärdigt inom huvudmannens organisation.

Referenser

Förordning (2007:223) om uppdragsutbildning för fortbildning av lärare och förskollärare

Förordning (2008:1101) om högskoleutbildning som kompletterar avslutad utländsk utbildning

Förordning (2011:326) om behörighet och legitimation för lärare och förskollärare

Förordning (2011:689) om vissa behörighetsgivande examina för legitimation som lärare och förskollärare och om högskoleutbildningar för vidareutbildning av lärare och pedagogisk personal inom förskolan som leder till en lärar- eller förskollärarexamen

Förordning (2023:144) om statsbidrag för fortbildning av lärare och förskollärare

Håkansson, J., Sundberg, D (2020). Utmärkt undervisning – framgångsfaktorer i svensk och internationell belysning. Natur & Kultur.

Paloniemi Lindström, M. (2025). Teachers' professional competence and working conditions in Swedish schools – relationships with student achievement

Skolinspektionen (2020). Hur säkras lärarresurser till skolor med utmaningar? dnr 40-2019:4159

Skolinspektionen (2023) Huvudmäns och rektorers ansträngningar för att öka andelen behöriga lärare i grundskolan, dnr 2022:578

Skollagen (2010:800)

Skolverket (2020) Utvärdering av Lärarlyftet. Delstudie 2 – Incitament för deltagande. Rapport 2021.6

Skolverket (2025) Lärarprognos 2024, Rapport 2025:2

Skolverket (2026) Pedagogisk personal i skola och vuxenutbildning läsåret 2025/26, dnr 2025:3987

Universitetskanslersämbetet (2025) Utvärdering av VAL II – en lärarutbildningsinsats över lång tid, rapport 2025:9

Bilagor

Bilaga 1 Skolinspektionens kvalitetskriterier

Bilaga 2 Metod och urval

Bilaga 3 Granskade huvudmän och skolenheter

Bilaga 4 Aktuella bestämmelser

Bilaga 5 Granskningens referenspersoner

Bilaga 1 Skolinspektionens kvalitetskriterier

Här redovisas granskningens kvalitetskriterier för hög kvalitet, för respektive frågeställning, som huvudmännens och rektorernas arbete har bedömts i relation till.

I vilken utsträckning bedriver huvudmannen och rektorn ett strategiskt arbete för att undersöka behov av behöriga förskollärare och lärare inom huvudmannens organisation och skolenhet?

Kartlägga och analysera behov av behöriga förskollärare och lärare

Huvudmannen och rektorn tar återkommande reda på och analyserar nuvarande och framtida behov av behöriga förskollärare och lärare, inom organisationen (huvudman) och skolenheten (huvudman och rektor). Det gäller såväl behov av behöriga förskollärare och lärare som behov av behörighetsgrundande utbildning av befintlig personal.

Arbetsfördelning och samverkan mellan huvudman och rektor

Arbets- och ansvarsfördelningen mellan huvudmannen och rektorn gällande kartläggningsarbetet är tydlig. Arbetet sker i nära dialog och samverkan mellan dessa. De har en gemensam bild av hur situationen ser ut.

I vilken utsträckning bedriver huvudmannen och rektorn ett aktivt och strategiskt arbete för att öka behörigheten bland befintliga förskollärare och lärare genom behörighetsgrundande utbildning?

Huvudmannens och rektorns insatser utifrån identifierade behov

Huvudmannen och rektorn arbetar utifrån identifierade behov med insatser för att öka behörigheten bland befintliga undervisande förskollärare och lärare som saknar behörighet för den undervisning de bedriver.

Uppmuntra och stödja undervisande förskollärare och lärare att delta i behörighetsgrundande utbildning

Huvudmannen och rektorn informerar om möjligheterna och uppmuntrar förskollärare och lärare att delta i behörighetsgrundande utbildning.

Planering och uppföljning av utbildningsinsatserna

Huvudmannen och/eller rektorn planerar deltagande i behörighetsgrundande utbildning och följer upp med förskollärare och lärare att de fullföljer sin utbildning.

Bilaga 2 Metod och urval

Skolinspektionen genomförde granskningen under våren 2026. Nedan beskrivs urvalet av huvudmän och skolenheter till granskningen och hur granskningen genomfördes.

Urval och beskrivning av huvudmän och skolenheter

Granskningen har omfattat 30 huvudmän, varav 25 kommunala och 5 enskilda, och en skolenhet hos respektive huvudman. Urvalet till granskningen har skett utifrån skolenheterna och nedanstående urvalskriterier har tillämpats:

- Ett urval på 30 skolenheter med förskoleklass och elever i minst årskurs 1–6. Alla skolenheter i urvalet ska ha olika huvudmän.
- För att antalet lärare på en skola inte ska vara för få har den tiondel skolenheter med lägst antal lärare mätt i heltidstjänster exkluderats.
- En variation sett till huvudmannatyp och SKR:s kommungruppsindelning har eftersträvats.

I nedanstående tabell redovisas antalet skolenheter i det slutliga urvalet, uppdelat utifrån huvudmannaskap och årskurser på skolenheten. Granskningens urval är inte utformat för att möjliggöra några jämförelser utifrån exempelvis huvudmannaskap eller årskurser på skolenheterna sett till de områden som granskningen omfattat.

	Kommunala	Fristående	Totalt
Skolenheter	25	5	30
F – 6	18	2	20
F – 9	7	3	10

Tabell 1: Antal skolenheter i granskningen, utifrån huvudmannaskap och årskurser

Bedömning av kvalitet utifrån kriterier

Huvudmännens och rektorernas arbete inom de granskade områdena har bedömts i relation till kvalitetskriterier som tagits fram av Skolinspektionen. Dessa kriterier är specifika för granskningen och baseras på nationella mål och riktlinjer. Bedömningarna har gjorts i en tregradig skala och redovisats i ett beslut för respektive huvudman. Samtliga beslut har ingått som underlag för den övergripande analys som redovisas i denna rapport.

Skolinspektionens kriterier för hög kvalitet inom granskningens frågeställningar redovisas i bilaga 1.

Empiri och insamlingsmetod

Underlaget för de bedömningar som har gjorts i besluten har inhämtats genom intervjuer och dokumentstudier. Det underlag som

Skolinspektionen har använt för sin bedömning har kommunicerats med huvudmannen, som har haft möjlighet att lämna synpunkter på underlaget innan beslut har fattats.

Dokumentstudier

Inför verksamhetsbesöken har Skolinspektionen begärt in följande dokumentation från respektive huvudman:

- en lärarförteckning för den skolenhet som ingår i granskningen,
- eventuella upprättade dokument som rör huvudmannens och rektorns arbete för att öka andelen behöriga lärare, exempelvis kompetensförsörjningsplaner.

De inkomna dokumenten har använts som underlag för att förbereda besöket och de olika intervjuerna hos respektive huvudman och skolenhet och som underlag för bedömning.

Statistik

För varje huvudman har Skolinspektionen tagit fram sammanställningar av Skolverkets statistik avseende tillgången till legitimerade och behöriga lärare på ämnes- och skolenhetsnivå. Sammanställningarna har använts som underlag för att planera besöken hos respektive huvudman samt som underlag vid intervjuer i granskningen och i besluten till respektive huvudman och skolenhet.

Intervjuer

Skolinspektionens besök i granskningen genomfördes under perioden januari – april 2026. För varje huvudman och skolenhet har nedanstående intervjuer genomförts:

- en intervju med representanter för huvudmannen,
- en intervju med rektorn för den utvalda skolenheten,
- en gruppintervju med upp till sex lärare vid den utvalda skolenheten,
- en gruppintervju med tre till fyra rektorer vars skolenheter omfattar förskoleklass och årskurserna 1–6, i de fall som huvudmannen har mer än en grundskoleenhet.[23]

I gruppsammansättningen för lärarintervjun har en representation av lärare som undervisar i ämnen som de inte är behöriga i samt lärare som deltar eller har deltagit i behörighetsgrundande utbildning eftersträvats.

I granskningen har intervjuerna i huvudsak genomförts vid fysiska verksamhetbesök, men digitala intervjuer via videosamtal har också förekommit.

[23] Denna intervju har genomförts för 25 av 30 huvudmän. I de fem fall som intervjun inte har genomförts har huvudmannen endast haft en skolenhet, alternativt så få skolenheter med elever i förskoleklass och årskurs 1–6 att det inte varit möjligt att göra ett urval till intervjun.

Vid intervjuerna har Skolinspektionens utredare utgått från ett gemensamt intervjustöd, men frågornas formulering och ordning liksom vilka följdfrågor som ställts har varierat mellan intervjuerna. Vid intervjuerna har Skolinspektionens utredare fört anteckningar som har sammanställts till en tjänsteanteckning.

Sammanställning och analys till den övergripande rapporten

Analysen av granskningens iakttagelser utgår från granskningens problembild, som är baserad på tidigare granskningar och forskning inom området. De urvalskriterier som har använts samt antalet huvudmän och skolenheter i granskningen har valts för att ge möjlighet att lyfta en bredd av exempel och identifiera eventuella mönster, men inte för att möjliggöra jämförelser av huvudmän och skolenheter utifrån exempelvis huvudmannaskap.

I analysen för den övergripande rapporten har iakttagelser från de underlag som samlats in och bedömningar i Skolinspektionens beslut sammanställts och kategoriserats. Vissa bedömningar har kvantifierats för att visa hur återkommande företeelser är hos de huvudmän och skolenheter som ingått i granskningen. De kvantifierade iakttagelserna ger inte en nationell lägesbeskrivning, men den övergripande bilden kan ändå vara relevant för andra huvudmän och skolenheter än de som har granskats.

Med hänsyn till granskningens kontext kan iakttagelserna användas som grund för analys av andra verksamheter. Därmed ska Skolinspektionens tematiska kvalitetsgranskningar kunna användas som underlag för det lokala utvecklingsarbetet av landets skolor, verksamheter och huvudmän.

Bilaga 3 Granskade huvudmän och skolenheter

Huvudman	Skolenhet
AcadeMedia Grundskolor AB	Innovitaskolan Norrtälje
Bastasjö Friskola AB	Bastasjö Friskola F-6
Borås kommun	Byttorpsskolan F-6
Dorotea kommun	Strandenskolan F-9
Eskilstuna kommun	Skogstorpsskolan F-9
Falkenbergs kommun	Schubergstorpsskolan
Friskolan i Skutskär ekonomisk förening	Älvboda Friskola
Gävle kommun	Hagaströms skola
Hammarö kommun	Hammarlundens skola F-6 Öst
Haninge kommun	Nakterhusskolan
Härnösands kommun	Gerestaskolan F-6
Hässleholms kommun	Hässleholms Montessoriskola F-9
Jönköpings kommun	Brodalsskolan
Karlshamns kommun	Möllegårdens skola
Landskrona kommun	Albanoskolan
Lidingö kommun	Torsviks skola
Lärande förskolor och grundskolor i Sverige AB	Lärande grundskola Vira
Malmö kommun	Oxievångsskolan
Mjölby kommun	Bjälbotullskolan LM
Mönsterås kommun	Tillingeskolan
Stenungsunds kommun	Kopperskolan
Stockholms kommun	Sörgårdsskolan
Strandskolan Montessoriföreningen i Kungälv	Strandskolan Montessori
Söderköpings kommun	Bergaskolan
Tomelilla kommun	Lindesborgsskolan
Torsås kommun	Bergkvara skola
Täby kommun	Kyrkskolan
Umeå kommun	Linblommans skola
Uppsala kommun	Rosendals skola
Västerås kommun	Mälarparksskolan

Bilaga 4 Aktuella bestämmelser

Av skollagen (2010:800) framgår att endast den som har legitimation som lärare eller förskollärare och är behörig för viss undervisning får bedriva undervisningen.[24] Lärarens eller förskollärarens behörighet att bedriva undervisning i skolväsendet ska anges på en legitimation och Skolverket ska efter ansökan meddela legitimation till en lärare eller förskollärare som har behörighetsgivande examen. Vidare framgår att Skolverket efter en ansökan ska komplettera en lärares eller förskollärares legitimation med ytterligare behörighet om hen med tillfredsställande resultat har gått ytterligare behörighetsgrundande utbildning eller på annan grund ska anses ha sådan behörighet.[25]

Det finns ett antal undantag från bestämmelsen om att endast den som har legitimation som lärare eller förskollärare och är behörig för viss undervisning får bedriva undervisningen.[26] Grundregeln är dock att endast den som har legitimation får anställas som lärare eller förskollärare i skolväsendet utan tidsbegränsning. Även för detta finns ett antal undantag.[27]

I förordningen (2011:326) om behörighet och legitimation för lärare och förskollärare finns bestämmelser om vad som krävs för att en lärare eller förskollärare ska vara behörig att bedriva viss undervisning i skolväsendet och andra bestämmelser om behörighet för lärare. Förordningen innehåller även bestämmelser om legitimation och introduktionsperiod för lärare och förskollärare i skolväsendet och om undantag från vissa krav i skollagen.

Huvudmannen ansvarar för att utbildningen genomförs i enlighet med skollagen och andra författningar och föreskrifter.[28] Varje huvudman ska på huvudmannanivå systematiskt och kontinuerligt planera och följa upp utbildningen samt analysera orsakerna till uppföljningens resultat och utifrån analysen genomföra insatser i syfte att utveckla utbildningen.[29] Rektorn har ansvar för att sådant arbete genomförs även på skolenhetsnivå.[30] Rektorn beslutar också om sin enhets inre organisation samt leder och samordnar det pedagogiska arbetet vid skolenheten.[31]

Huvudmannen ska se till att lärarna ges möjligheter till kompetensutveckling.[32] I förarbeten framgår att formuleringen avser att tydliggöra att huvudmannen ska ge förutsättningar för kompetensutveckling, bland annat tidsmässigt och ekonomiskt, medan innehållet i kompetensutvecklingen främst är en fråga för de professionella

[24] 2 kap. 13 § skollagen.
[25] 2 kap. 16 § skollagen.
[26] Se 2 kap. 17–19 §§ skollagen.
[27] Se 2 kap. 20–21 §§ skollagen.
[28] 2 kap. 8 § skollagen.
[29] 4 kap. 3 § skollagen.
[30] 4 kap. 4 § skollagen.
[31] 2 kap. 9 och 10 §§ skollagen.
[32] 2 kap. 34 a § skollagen.

i skolan att besluta om. Det betonas att kompetensutvecklingen ska bygga på en kontinuerlig analys av behoven i skolan och hos den enskilda läraren. Om det hos huvudmannen finns lärare utan föreskriven utbildning, bör huvudmannen beakta de möjligheter som finns för den personen att påbörja en utbildning som leder till en lärarexamen. Det kan till exempel handla om att delta i sådana lärarutbildningar där studier på halvtid kombineras med tjänstgöring som lärare på halvtid.[33] Kompetensutveckling är också ett av de ansvarsområden som särskilt pekas ut i förarbetena till skollagsbestämmelsen som anger att rektorn ska besluta om sin enhets inre organisation.[34]

[33] Prop. 2009/10:165, s. 281 f.
[34] 2 kap. 10 § skollagen och prop. 2009/10:165, s. 253.

Bilaga 5 Referenspersoner

Lee Gleichmann, undervisningsråd Skolverket